

**PUBLICISTIČKA AKTIVNOST U PODRUČJU
HRVATSKOGA VISOKOŠKOLSKOGA I SPECIJALNOGA
KNJIŽNIČARSTVA: 1950. – 2015.**

**PATTERNS OF THE PUBLISHING ACTIVITY
IN THE FIELD OF THE CROATIAN ACADEMIC
AND SPECIAL LIBRARIANSHIP: 1950-2015**

Zagorka Majstorović
Hrvatski zavod za knjižničarstvo
Nacionalna i sveučilišna knjižnica Zagreb
zmajstorovic@nsk.hr

Jelka Petrak
Medicinski fakultet Zagreb
jelka.petrak@mef.hr

UDK / UDC [027.7+026]:
01-047.44"1950/2015"
Pregledni rad / Review paper
Primljeno / Received: 23. 2. 2018.
Prihvaćeno / Accepted: 13. 4. 2018.

Sažetak

Cilj. Utvrditi osnovne kvantitativne i kvalitativne pokazatelje publicističke aktivnosti u području hrvatskoga visokoškolskoga i specijalnoga knjižničarstva analizom bibliografskih jedinica popisanih u *Bibliografiji radova s područja visokoškolskoga i specijalnoga knjižničarstva 1950. – 2015.*

Metodologija. Kvantitativna analiza provedena je grupiranjem i sortiranjem bibliografskih jedinica kako bi se dobili podaci o vrstama radova, njihovoj kronološkoj distribuciji, broju autora, zastupljenosti autora po ustanovama i dr. Sadržajna analiza

provedena je kodiranjem i razvrstavanjem radova u osam tematskih cjelina kako bi se dobila ukupna i kronološka distribucija radova prema njihovoj tematskoj usmjerenosti.

Rezultati. Najčešće su zastupljeni članci objavljeni u domaćim časopisima i konferencijskim zbornicima (81 %). Više od trećine časopisnih članaka objavljeno je u *Vjesniku bibliotekara Hrvatske*. Oko 29 % članaka objavljeno je u specijaliziranim časopisima koji ne pripadaju području knjižničarstva i informacijskih znanosti, što je dokaz uklopljenosti visokoškolskih i specijalnih knjižnica u informacijske posebnosti područja u kojem djeluju njihove matične ustanove. Od članaka objavljenih u konferencijskim zbornicima gotovo polovica nalazi se u zbornicima *Dani specijalnih i visokoškolskih knjižnica*. Slična je tematska distribucija radova objavljenih u časopisima i zbornicima. Dominiraju teme s područja knjižničnih službi i usluga (oko 23 %), obradba građe i informacija (oko 17 %), analize znanstvene komunikacije (oko 17 %) te povijesti knjižnica (oko 17 %). Najmanje radova objavljeno je na temu obrazovanja i stalnog stručnog usavršavanja (1 %). Broj objavljenih radova neprekidno raste od 1980-ih, a dominiraju jednoautorski radovi (67 %). Udio autora iz visokoškolskih knjižnica iznosi 31 %, specijalnih 23 %, a Nacionalne i sveučilišne knjižnice 24 %.

U skupini magistarskih i doktorskih radova magisteriji čine 66 %, a disertacije 34 %.

Ograničenja. Teme koje se u člancima obrađuju utvrđene su i razvrstane u tematske cjeline prema naslovima bibliografskih jedinica, što može biti ograničavajuća okolnost.

Vrijednost. U radu se po prvi put analizira višegodišnja publicistička aktivnost u polju hrvatskoga visokoškolskoga i specijalnoga knjižničarstva. Rezultati mogu poslužiti kao polazište za daljnja istraživanja.

Ključne riječi: Bibliografija, kvantitativna i kvalitativna analiza, specijalne knjižnice, visokoškolske knjižnice

Abstract

Purpose. The aim of this study was to identify basic quantitative and qualitative indicators of the publication activity in the field of the Croatian academic and special librarianship through the analysis of the bibliographic items listed in the *Bibliography of publications in the field of Croatian academic and special librarianship 1950-2015*.

Methodology. A quantitative analysis was conducted by sorting, grouping, and summarizing bibliographic data in order to determine publication patterns, chronological distribution of publications, number of authors, their affiliations, etc. A qualitative analysis was performed by coding and classifying publications into eight thematic categories to describe both the publications' overall and chronological thematic orientations.

Findings. The papers published in the national journals and conference proceedings were identified as the preferred mode of publishing (81%). Approximately a third of the articles was published in *Vjesnik bibliotekara Hrvatske*, the key national library science

journal. A considerable share of articles (29%) was published by the specialized journals in the fields other than library and information sciences. This could be a proof that the academic libraries are embedded in the special information environments of their parent institutions. A half of the conference papers was published in the *National Days of the Academic and Special Libraries* proceedings. Thematic orientation of both the papers published in the journals and in the conference proceedings was similar. Dominant topics were library and information-service activities (23%), bibliographic control (17%), scientific communication analysis (17%), and library history (17%). The themes of professional development and lifelong learning were minimally represented (1%).

The number of papers has been growing steadily since the 1980s, with dominance of single author papers (67%). The authors affiliated to the academic libraries wrote 31%, special libraries 23%, and the National and University Library in Zagreb 24% of the total number of papers. The valuable original contributions to the library and information sciences were also made by the master's (66%) and doctoral theses (34%).

Research limitations. The thematic analysis was based on the titles of the bibliographic items only, which could present a limiting factor.

Value. This is the first comprehensive study examining the publication output in the field of the Croatian academic and special librarianship. The results can be a useful starting point for further analysis.

Keywords: academic libraries, bibliography, quantitative and qualitative analyses, special libraries

1. Uvod

Knjižnice na visokim učilištima, pri znanstvenim institutima, korporacijama, različitim javnim ustanovama i sl., prema članku 8 hrvatskoga Zakona o knjižnicama „sveučilišne, visokoškolske, opće znanstvene te specijalne“ knjižnice¹, većinom djeluju u okruženjima koja su otvorena globalnom prostoru obrazovanja i istraživanja, koja prihvaćaju međunarodne kriterije vrednovanja svojih postignuća, koja su izložena tržišnom natjecanju i koja se brzo tehnološki mijenjaju. Osnovne zadaće tih knjižnica tradicionalno su se ogledale u pružanju informacijske potpore znanstvenom, nastavnom i stručnom radu matičnih ustanova i te su se zadaće mijenjale usporedno s promjenama društvenog, gospodarskog, zakonodavnog i organizacijskog okvira u kojem su njihove matične ustanove djelovale. Treba izdvojiti primjerice dramatičan rast znanstvenih istraživanja te ubrzan industrijski i tehnološki razvoj, što je za posljedicu imalo nezapamćen rast broja objavljenih

¹ Zakon o knjižnicama. // Narodne novine 105, 1616 (1997). [citirano: 2018-11-01]. Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/1997_10_105_1616.html.

publikacija² i razvoj novih modela bilježenja, širenja, čuvanja i dohvata informacija. Pritom je razvoj računalne i komunikacijske tehnologije igrao posebnu ulogu.³ Ti primjeri pokazuju promjenjivost okruženja u kojem su zadaće visokoškolskih i specijalnih knjižnica nužno dobivale sasvim nov izgled. Danas te knjižnice upravljaju znanjem i informacijama⁴, one se svojim djelovanjem „uklapaju“ u zajednicu svojih korisnika i dijele odgovornost za ostvarenje njezinih poslovnih, obrazovnih ili istraživačkih ciljeva.⁵ Uz svoje redovite stručne poslove, visokoškolske knjižnice danas su tako proaktivna sastavnica ukupnog djelovanja matičnih ustanova, usustavljajući i promičući znanstvena i stručna postignuća ustanove, mjereći njihov učinak, probirajući i vrednujući informacijske izvore te sudjelujući u obrazovnim programima⁶, dok se specijalne knjižnice pretvaraju u razvojno-istraživačke jedinice, u kojima se provode istraživanja vezana primjerice uz učinak informacija na stručni i znanstveni rad.⁷

Upravljati znanjem znači, među ostalim, dijeliti ga sa svrhom ostvarenja misije matične ustanove. Što je u tom kontekstu sa znanjem i iskustvom knjižničara? Mogu li oni doprinijeti zajedničkoj bazi znanja zajednice unutar koje djeluju i mogu li dijeleći svoje znanje i iskustvo iz prakse promicati i razvijati svoju profesionalnu zajednicu?

Objavljivanje znanstvenih i stručnih radova jedan je od ključnih načina prenošenja i dijeljenja znanja i iskustva. Hahn i Jaeger ističu da su najizazovnije i intelektualno najstimulativnije aktivnosti akademskih knjižničara istraživanje i objavljivanje.⁸ Kumar drži da je istraživanje ključno za učinkovitije rješavanje svakodnevnih problema i donošenje odluka u knjižnicama. Knjižničari time postaju i kritički korisnici znanstvenih publikacija, što im daje novu kvalitetu pri pružanju usluga istraživačima i stručnjacima u matičnoj ustanovi.⁹ Verzosa naglašava da

² Bornmann, L.; R. Mutz. Growth rates of modern science: a bibliometric analysis based on the number of publications and cited references. // *Journal of the Association for Information Science and Technology* 66,11(2015), 2220–2221.

³ Ross, L.; P. Sennyey. The library is dead, long live the library! The practice of academic librarianship and the digital revolution. // *Journal of the Academic Librarianship* 34, 2(2008), str. 145.

⁴ Townley, C. T. Knowledge management and academic libraries. // *College & Research Libraries* 62, 1(2001), str. 44.

⁵ Machala, D. Uklopljeno knjižničarstvo: model knjižničarske djelatnosti novog vremena. // *Revija Knjižnica* 60, 1(2016), str. 139.

⁶ Miller, H. The once and future library: research summary. 2010 [citirano: 2018-01-15]. Dostupno na: https://www.hermannmiller.com/content/dam/hermannmiller/documents/research_summaries/wp_Once_and_Future_Library.pdf.

⁷ Martek, A. Znanja i vještine knjižničara u specijalnim arhivskim knjižnicama na primjeru knjižnice Hrvatskog državnog arhiva. // *Arhivski vjesnik* 52, 1(2009), str. 173.

⁸ Hahn B.T.; P. T. Jaeger. From practice to publication: a path for academic library professionals. // *College & Research Libraries News* 74, 5(2013), str. 242.

⁹ Kumar, B. R. Research activities of library and information science professionals in Indian higher educational institutions: competencies, support and engagements. // *DESIDOC Journal of Library & Information Technology* 37, 1(2017), 30–37.

je istraživanje knjižničarima ključno jer ono knjižničarstvu daje novu vrijednost¹⁰, a Johnson da je istraživanje i objavljivanje obveza koju donosi profesionalni odnos prema svakodnevnom knjižničarskom poslu.¹¹

O razvoju knjižničarstva te visokoškolskih i specijalnih knjižnica u Hrvatskoj te o izazovima s kojima su se pritom suočavale svjedoče, među ostalim, i objavljene publikacije. Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu (NSK) objavila je krajem 2017. godine *Bibliografiju radova s područja hrvatskoga visokoškolskoga i specijalnoga knjižničarstva* (u daljnjem tekstu Bibliografija) koja je obuhvatila razdoblje od 1950. do 2015. godine.¹² To su razdoblje u Hrvatskoj obilježavale složene političke, ekonomske i društvene promjene. Često se mijenjala organizacijska i zakonodavna podloga djelovanja knjižnica. Projekti su ostajali nedovršeni, uloge su se mijenjale, neke velike knjižnice prestale su djelovati, a neke su osnažile svoje djelovanje. Neke su veze prekinute, neke su ojačale! Bibliografija, metaforički rečeno, prikazuje razvoj hrvatskoga visokoškolskog i specijalnog knjižničarstva, njegovu diversifikaciju, njegovo obrazovno, profesionalno i znanstveno konstituiranje, stjecanje međunarodne prepoznatljivosti, postupnost čvršćeg integriranja knjižnica u temeljnu informacijsku infrastrukturu matičnih ustanova te neprekidne mijene znanstvenoga i informacijskoga okoliša u kojem su one djelovale.

2. Cilj i metode istraživanja

Cilj je ovoga rada da se na temelju podataka koje donosi Bibliografija utvrde osnovni kvantitativni pokazatelji publicističke aktivnosti u području hrvatskoga visokoškolskoga i specijalnog knjižničarstva, identificiraju oblici i načini objavljivanja koji su pritom bili najčešće korišteni te odrede mjesta najснаžnije produkcije i utjecaja. Sadržajnom analizom identificirat će se osnovne teme i kronološki prikazati njihova zastupljenost u uključenim bibliografskim jedinicama.

Slijedeći strukturu Bibliografije koja je uvrštene bibliografske jedinice podijelila na članke u stručnim i znanstvenim časopisima, članke u zbornicima radova, knjige i poglavlja u knjigama te doktorske i magistarske radove, provedena je analiza kako bi se utvrdile:

- kronološka distribucija prema izvorima u kojima su radovi objavljeni
- distribucija radova prema ustanovi autora
- distribucija radova po broju zastupljenih autora te
- tematska orijentacija radova i kronološka slika zastupljenosti pojedinih tema.

¹⁰ Verzosa, F. A. M. Research in Librarianship: challenges, competencies, and strategies. // PLAI-STRLC Seminar-Workshop on Research in Librarianship, Laguna (Philippines), 9-10 October 2007. [citirano 2018-01-18]. Dostupno na: <http://eprints.rclis.org/11227/>.

¹¹ Johnson, M. I. Writing for the profession: an editor's perspective. // IFLA Journal 30, 4 (2004), str. 319.

¹² Majstorović, Z.; J. Leščić. Bibliografija radova s područja hrvatskoga visokoškolskoga i specijalnoga knjižničarstva: 1950. – 2015. Zagreb: Nacionalna i sveučilišna knjižnica, 2017.

Kvantitativna analiza provedena je grupiranjem i sortiranjem podataka te njihovim tabličnim i/ili grafičkim prikazom. Sadržajna analiza provedena je analizom naslova radova, njihovim kodiranjem te razvrstavanjem u tematske skupine prema prilagođenoj klasifikacijskoj shemi Järvelina i Vakkarija.¹³

3. Rezultati i rasprava

Bibliografija sadržava ukupno 1963 bibliografske jedinice, od čega se 53 % odnosi na članke u časopisima, 28 % na radove u konferencijskim zbornicima, 11,5 % na knjige i poglavlja u knjigama te prijevode, a 7,5 % na doktorske i magistarske radove. Ovdje treba napomenuti da Bibliografija popisuje samo magistarske radove kojima su se završavali poslijediplomski znanstveni studiji prije uvođenja bolonjskoga načina studiranja.¹⁴ Sve bibliografske jedinice tematski se, u potpunosti ili rubno, dotiču područja visokoškolskoga i specijalnoga knjižničarstva.

3.1. Članci u stručnim i znanstvenim časopisima

Bibliografija donosi ukupno 1039 članaka objavljenih u znanstvenim i stručnim časopisima. Iz podataka je vidljivo da njihov broj počinje rasti 1980-ih godina (slika 1). Broj članaka objavljenih u prvih 30 godina koje Bibliografija obuhvaća (1950. – 1980.) jednak je broju članaka koji su objavljeni u sljedećem desetljeću (1981. – 1990.), a broj članaka objavljenih u posljednjih pet godina (2011. – 2015.) samo je za nekoliko postotaka manji od ukupnog broja članaka objavljenih u prethodnih deset godina (2001. – 2010.). Što nam govori taj rast? S jedne strane, govori o profesionalizaciji struke koja počiva na specijaliziranim obrazovnim programima i uspostavljenom sustavu stručnog napredovanja.¹⁵ S druge strane, to je i dokaz razvoja toga dijela hrvatskoga knjižničarstva kako glede broja knjižnica tako i glede broja knjižničara.¹⁶ Određeni broj knjižničara počinje promišljati svoju ulogu na drukčiji, na istraživanju utemeljen način¹⁷, te pronalazi u matičnome okruženju izazove čije rješavanje struku profilira na nov, vidljiv način.

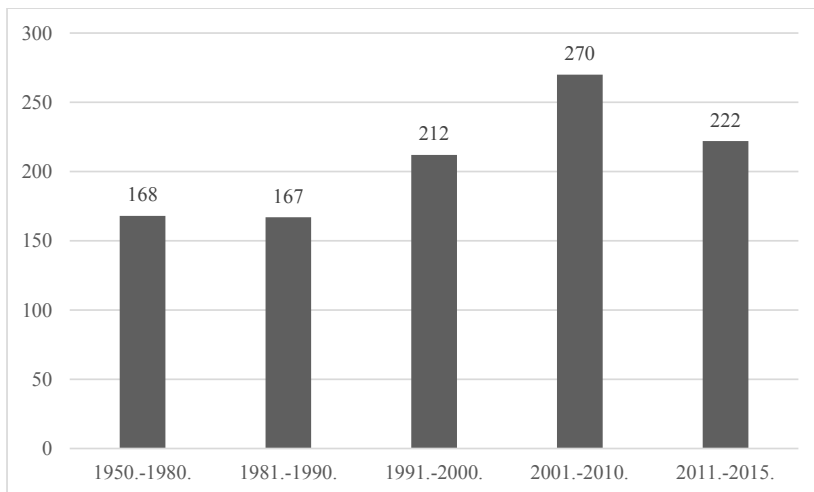
¹³ Järvelin, K.; P. Vakkari. The evolution of library and information science : 1965–1985 : a content analysis of journal articles. // *Information processing and management* 29, 1(1993), 129–144.

¹⁴ Središnji državni portal. Bolonjski proces [citirano 2018-03-25]. Dostupno na: <https://gov.hr/voja-uprava/obrazovanje/visoko-obrazovanje/bolonjski-proces/227>.

¹⁵ Horvat, A. Profesionalizacija bibliotekarskoga zanimanja. [citirano 2018-01-15]. Dostupno na: <http://dzs.ffzg.unizg.hr/text/horvat1.htm>.

¹⁶ Salatić, B. Fakultetske knjižnice u RH: prijedlozi za Strategiju razvoja fakultetskog knjižničarstva s osobitim osvrtom na djelatnike. // *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 56, 1–2(2013), 146–151.

¹⁷ Crumley, E.; D. Koufogiannakis. Developing evidence-based librarianship: practical steps for implementation. // *Health Information and Libraries Journal* 19, 2(2002), str. 69–70.

Slika 1. Broj radova u časopisima po razdoblju objavljivanja

Tablica 1 prikazuje distribuciju radova po časopisima u kojima su objavljeni. Pripadnost časopisa pojedinom znanstvenom području/polju procijenjena je prema naslovu časopisa.

Tablica 1. Kronološka distribucija radova prema časopisima u kojima su objavljeni

Razdoblje	Vjesnik bibliotekara Hrvatske	Drugi hrvatski časopisi s polja informacijskih i komunikacijskih znanosti	Hrvatski časopisi s drugih znanstvenih područja	Inozemni časopisi	Ukupan broj članaka	Udio po razdobljima
1950.-1960.	32	11	0	0	43	4 %
1961.-1970.	39	10	1	4	54	6 %
1971.-1980.	30	31	10	0	71	7 %
1981.-1990.	68	57	34	8	167	16 %
1991.-2000.	47	78	76	11	212	20 %
2001.-2010.	76	48	130	16	270	26 %
2011.-2015.	79	71	53	19	222	21 %
Ukupno	371	306	304	58	1039	100 %
Udio prema vrstama časopisa	36 %	29 %	29 %	6 %	100 %	

Više od trećine članaka (371) objavljeno je u *Vjesniku bibliotekara Hrvatske* (u daljnjem tekstu VBH). Prva godina koju Bibliografija obuhvaća ujedno je i godina u kojoj je objavljen prvi svezak VBH. Te je godine tematiku visokoškolskoga i specijalnoga knjižničarstva obrađivalo ukupno 7 članaka i svi su bili objavljeni u VBH. Autori su im bili ugledni bibliotekari, među kojima članovi uredništva VBH Matko Rojnić, Josip Badalić i Jelka Mišić te tadašnji ravnatelj Naučne biblioteke u Zadru Vjekoslav Maštrović. Sljedećih godina broj je radova varirao, ali od ukupno 58 svezaka VBH koji su objavljeni u razdoblju koje Bibliografija obuhvaća, u samo 6 svezaka nije zastupljen nijedan članak iz domene visokoškolskoga i specijalnoga knjižničarstva. U svojoj analizi metodoloških i sadržajnih aspekata istraživačkih radova objavljenih u VBH, autorice Barbarić, Hebrang Grgić i Horvat tvrde „da su radovi objavljeni u Vjesniku odraz rada, stavova i mišljenja podjednako knjižničara praktičara kao i teoretičara“ te da je časopis poticao „objavljivanje radova o raznim temama sudjelujući tako u razvoju hrvatskoga knjižničarstva kao struke i kao znanosti“. ¹⁸ S tom se tvrdnjom nije teško složiti i kad je riječ o visokoškolskom i specijalnom knjižničarstvu. VBH je bio i ostao temeljno glasilo struke i jedan od pokazatelja njezine koherentnosti. Iako se u ovom radu neće analizirati kategorije, odnosno vrste članaka, uvidom u Bibliografiju može se utvrditi da među člancima objavljenim u VBH dominiraju stručni članci. Na temelju rezultata analize Barbarić i suradnica može se međutim zaključiti da se istraživački doprinos specijalnih i visokoškolskih knjižnica tijekom posljednja dva desetljeća povećava. Ti rezultati naime pokazuju da su autori iz specijalnih knjižnica u razdoblju od 1998. do 2006. u VBH objavili 15 znanstvenih radova, iz visokoškolskih 9, a 33 članka objavili su autori iz Nacionalne i sveučilišne knjižnice. ¹⁹ Dodatnim uvidom u radove iz Nacionalne i sveučilišne knjižnice utvrđeno je da ih se 16 bavilo nekom od tema važnih i za područje visokoškolskog i/ili specijalnog knjižničarstva. To bi značilo da je VBH s područja visokoškolskoga i specijalnoga knjižničarstva u tom razdoblju ukupno objavio 40 članaka. Ako se taj broj postavi u odnos s podacima iz Bibliografije koji pokazuju da je u tom razdoblju (1998. – 2006.) VBH objavio ukupno 58 radova s područja visokoškolskoga i specijalnoga knjižničarstva, to bi značilo da je 69 % objavljenih radova istraživačke naravi.

Oko 29 % članaka (306) objavljeno je u drugim časopisima s polja informacijskih i komunikacijskih znanosti, poglavito u grani knjižničarstva (Glasnik Društva bibliotekara Split, Knjižničarstvo, Libellarium i dr.), odnosno informacijskih sustava i informatologije (Informatologia, Informatologia Jugoslavica, Scientia Jugoslavica, Bilten BIS-a, IRCIHE Bulletin) koji su izlazili u Hrvatskoj u obuhvaćenom razdoblju (tablica 1). U toj skupini izdvajaju se i muzeološki časopisi

¹⁸ Barbarić, A.; I. Hebrang Grgić; A. Horvat. Metodološki i sadržajni aspekti znanstveno istraživačkih radova objavljenih u Vjesniku bibliotekara Hrvatske od 1998. do 2006. godine. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 54, 4(2009), str. 2.

¹⁹ Isto, str. 11.

(Muzeologija, Informatica museologica) te časopisi s područja arhivistike i dokumentalistike (Arhivski vjesnik).

U časopisima koji pripadaju ostalim znanstvenim područjima objavljena su 304 članka (oko 29 %). To se očito može pripisati uklopljenosti visokoškolskih i specijalnih knjižnica u mikroproblematiku prostora u kojemu djeluju, odnosno u knjižničarske i informacijske posebnosti matičnih znanstvenih disciplina, odnosno stručnih područja. Raspon časopisa vrlo je širok i uključuje prirodoslovne, medicinske, tehničke, društvene i humanističke časopise. Broj članaka u tim časopisima počinje rasti 1990-ih godina.

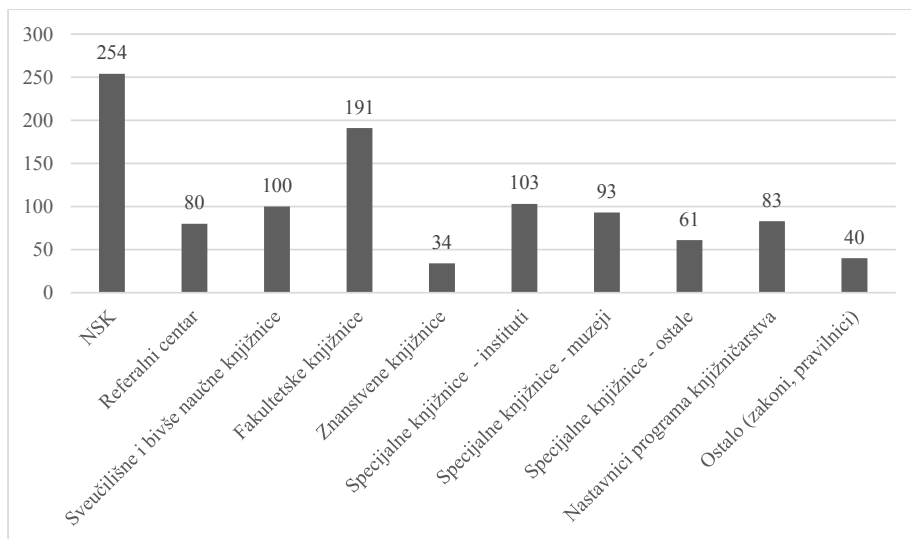
U inozemnim časopisima objavljeno je 58 članaka (6 %). Od 31 inozemnog časopisnog naslova u kojima su objavljeni, treba izdvojiti neke ključne, globalno priznate časopise, poput *Journal of Documentation*, *Scientometrics*, *Journal of the American Society for Information Science*, *Libri* i *Library Trends*. Prvi članak u inozemnom časopisu objavljen je 1964. godine u časopisu *Library Trends*, a autor mu je bio Matko Rojnić. Sljedeće dvije godine isti je autor objavio još dva članka u časopisu *Libri*. U sljedećem desetljeću hrvatski autori nisu objavili u inozemnim časopisima nijedan članak s područja visokoškolskoga i specijalnoga knjižničarstva, nakon čega se javlja skupina istraživača iz Referalnog centra Sveučilišta u Zagrebu koja objavljuje nekoliko bibliometrijskih analiza u uglednim međunarodnim časopisima s područja informacijskih znanosti. Objavljivanje u međunarodnim časopisima i slijedećih je godina sporadično i brojem maleno (tablica 1).

Treba postaviti pitanje zašto je prinos hrvatskih autora u ovom području u inozemnim časopisima tako malen. Krije li se razlog primjerice u rezultatima istraživanja indijskoga autora po kojima je većina visokoškolskih knjižničara sklona objavljivati u lokalnim, domaćim časopisima?²⁰ Ili se razlozi nalaze u malom opsegu istraživačkog djelovanja hrvatskih visokoškolskih i specijalnih knjižnica i visokim kriterijima zaprimanja rukopisa uglednih međunarodnih časopisa? Odgovori na ta pitanja mogli bi proizići jedino iz ciljanoga propitivanja te knjižničarske populacije.

Raspodjela po ustanovama autora radova pokazuje da je najveći doprinos očekivano dala Nacionalna i sveučilišna knjižnica (254 članka ili 24 %). Kao što je istaknuto i u predgovoru Bibliografiji, uz radove koje tematiziraju sveučilišnu ulogu NSK, uključeni su i radovi koji bi se, na prvi pogled, više vezivali uz njezinu ulogu središnje nacionalne knjižnice, poput obveznog primjerka, skupnih kataloga, predmetnoga označivanja, digitalizacije, bibliografske obradbe građe i sl. Sve su te teme međutim važne i za djelovanje visokoškolskih i specijalnih knjižnica. Ostale sveučilišne knjižnice (zajedno s člancima koje su potpisali autori iz neka-dašnjih znanstvenih knjižnica koje su im pripojene) objavile su 10 % uključenih članaka. Knjižnice koje imaju status općeznanstvenih (Knjižnica HAZU, Znan-

²⁰ Kumar, B.R. Nav. dj., str. 36

stvena knjižnica Zadar, Znanstvena knjižnica u Dubrovniku) sudjeluju u Bibliografiji s 34 ili 3 % članaka (slika 2).

Slika 2. Članci u časopisima prema vrstama knjižnica i drugim ustanovama u polju informacijskih i komunikacijskih znanosti

Važan udio (8 %) u ukupnoj produkciji članaka ima i Referalni centar Sveučilišta u Zagrebu. Među zadaćama koje su mu stavljeni u zadatak na samome početku djelovanja bilo je to da bude „evidencijska i orijentacijska referentna i referalna ustanova za što širu mrežu izvora znanstvenih i stručnih informacija“ te efikasni „dispozitiv za komunikacije, difuzije i obradu znanstvenih i stručnih informacija“. ²¹ Tako je u Referalnom centru djelovala međunarodno prepoznatljiva skupina istraživača koja je dala zapažene priloge u području istraživanja znanstvene komunikacije. Treba spomenuti i bibliografski rad Referalnog centra te rad na skupnim katalozima.

Fakultetske knjižnice objavile su ukupno 191 članak, što čini 18 % ukupno objavljenih članaka u časopisima (slika 2). Kad bi se taj broj stavio u odnos s brojem fakulteta, odnosno knjižnica na sedam javnih sveučilišta u Hrvatskoj i s brojem potencijalnih autora koji u njima djeluju, broj objavljenih članaka pokazao bi se duboko neproporcionalnim. Za to, naravno, postoje razlozi. Opće su poznati oni koji se odnose na manjak stručnog osoblja u knjižnicama i preopterećenost knjižničara rutinskim poslovima, kao i administrativno nerazumi-

²¹ Žugaj, M. Doprinos prof. dr. Bože Težaka razvoju Informatike u Hrvatskoj. // Radovi Zavoda za znanstveni rad HAZU Varaždin, 4-5(1990. – 1991), str. 154–155.

jevanje specifičnosti knjižničarskih zadaća.²² Intrinzična motivacija²³ za znanstveno djelovanje i objavljivanje općenito je rijetka i nije predstavljala značajan čimbenik ni u istraživanju motivacije knjižničara.²⁴ Znanstveno djelovanje ovisi ponajviše o motivaciji koja dolazi iz radne sredine, institucijske potpore i povoljne istraživačke klime. Postoje međutim i specifični razlozi nedovoljne znanstvene aktivnosti. Uspješnost knjižničara ne mjeri se samo brojem publikacija, jer oni na našim fakultetima nemaju status kakav ima nastavno i/ili istraživačko osoblje. Stručno napredovanje ovisi, među ostalim, o broju objavljenih radova, ali su pritom izjednačeni članci u časopisima i konferencijskim zbornicima.²⁵ Na temelju podataka iz Bibliografije mogu se prepoznati posebno produktivne fakultetske knjižnice i vrlo produktivni pojedinci, ali isto tako i knjižnice koje su velike po broju djelatnika, a malene s obzirom na produkciju znanstvenih i stručnih članaka.

Udio specijalnih knjižnica u broju objavljenih članaka u znanstvenim i stručnim časopisima bio je najveći (257 članaka ili 25 %) (slika 2). Specijalne knjižnice raznorodna su skupina te doprinos svake skupine nije bio podjednak. Knjižnice pri znanstvenim institutima objavile su 103 (nešto iznad 10 %) od svih časopisnih članaka uključenih u Bibliografiju. Vrlo su im blizu specijalne knjižnice pri muzejima (93 članka ili 9 %), koje su u već spomenutim muzejskim časopisima objavile 6 % radova, a 3 % u drugim knjižničarskim časopisima. Specijalne knjižnice pri ostalim ustanovama objavile su 61 rad (oko 6 %). Prve dvije skupine izdvojene su po brojnosti u hrvatskom knjižničnom sustavu i ulozi koju u njemu tradicionalno imaju. Treba napomenuti da su neke velike specijalne industrijske knjižnice (primjerice Plive ili Končara), koje su djelovale poglavito pri znanstvenim jedinicama tih korporacija, imale važnu ulogu u hrvatskom sustavu specijalnih knjižnica, ali je tijekom tranzicijskih procesa zamrla njihova javna uloga. U skupinu ostalih svrstani su primjerice publicistički doprinosi arhivskih i bolničkih knjižnica, knjižnica za osobe s posebnim potrebama i sl. Dimitroff je tumačeći rezultate jedne ankete provedene među američkim specijalnim knjižničarima istaknula da oni objavljuju manje nego neke druge skupine knjižničara.²⁶ Podaci iz Bibliografije govore suprotno. Nije tu, naravno, pretežno riječ o znanstvenim člancima, ali očita je

²² Salatić, B. Nav. dj., str. 139–141.

²³ Ryan, R.M; E.L. Deci. Intrinsic and extrinsic motivations: classic definitions and new directions. // *Contemporary Educational Psychology* 25, 1(20001), 56–61.

²⁴ Hoffmann, K; S. Berg; D. Koufogiannakis. Understanding factors that encourage research productivity for academic librarians. [citirano 2018-03-25]. Dostupno na: <https://journals.library.ualberta.ca/eblip/index.php/EBLIP/article/view/29319/21453>.

²⁵ Pravilnik o uvjetima i načinu stjecanja stručnih zvanja u knjižničarskoj struci. // *Narodne novine* 28, 584(2011). [citirano 2018-01-26]. Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2011_03_28_584.html.

²⁶ Dimitroff, A. Research knowledge and activities of special librarians: results of a survey. // *Special Libraries* 87, 1(1996), str. 1–2.

namjera i/ili potreba te skupine knjižnica da međusobno razmijene iskustva i informacije i/ili da ih podijele sa svojom korisničkom zajednicom.

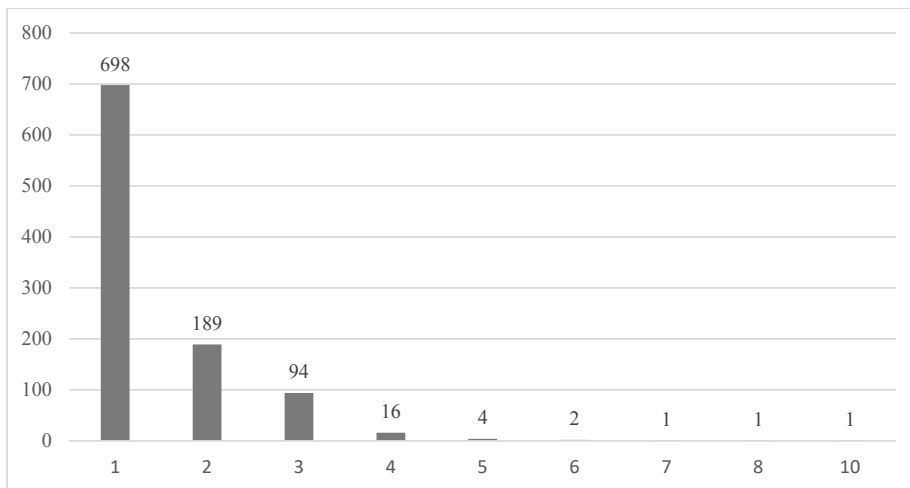
I konačno, udio nastavnika i istraživača koji sudjeluju u studijskim programima vezanim uz informacijske i komunikacijske znanosti iznosi 8 %. U Bibliografiju su uključeni samo oni članci koji problematiziraju teme s područja visokoškolskog i/ili specijalnog knjižničarstva ili ih nekim svojim dijelom dotiču.

Izdavačka kuća Taylor & Francis u jednoj od svojih „bijelih knjiga“ iz 2017. godine navodi da se istraživanja u društvenim i humanističkim znanostima smatraju „soloaktivnostima“ i da se jednoautorski radovi u tim disciplinama više vrednuju.²⁷ U velikoj, globalnoj anketi, u kojoj su sudjelovali i stručnjaci s područja knjižničarstva i informacijskih znanosti, utvrdili su da danas članci u tim disciplinama najčešće imaju dva do tri autora (61 %), a da se broj jednoautorskih radova smanjuje (27 %). Ispitivanje trenda broja autora u člancima objavljenim u časopisima iz knjižničarstva i informacijskih znanosti provedeno tijekom 2014. godine pokazalo je da se istraživanja češće provede individualno nego u timovima i da to rezultira većim brojem jednoautorskih radova. No taj se trend tijekom posljednjih nekoliko godina mijenja u korist radova s dva ili više autora.²⁸ Pregledom članaka koje je 2015. godine objavio časopis *Journal of Academic Librarianship*, jedan od najuglednijih časopisa u području visokoškolskog knjižničarstva, utvrđeno je da 43 % članaka ima jednog autora, 30 % dva autora, 13 % tri autora, a četiri ili više također 13 %.²⁹ Ti su podaci bili potrebni za usporedbu s rezultatima analize broja autora članaka obuhvaćenih Bibliografijom. Oni pokazuju da je više od 67 % jednoautorskih članaka, da 18 % članaka ima dva autora, tri autora potpisuju 9 % članaka, a 2 % članaka ima četiri autora (slika 3). Očito je da se samostalno promišljaju i propituju problemi te da suradnja nije izrazita, poglavito ne na međuinstitucijskoj razini. Za odgovore na pitanje je li to odraz (ne)složenosti tema koje članci donose ili pretežito deskriptivnog (a ne istraživačkog) pristupa, potrebne su dodatne analize.

²⁷ Co-authorship in humanities and social sciences: a global view. Oxford: Taylor and Francis, 2017. [citirano 2018-01-27]. Dostupno na: <http://authorservices.taylorandfrancis.com/wp-content/uploads/2017/09/Coauthorship-white-paper.pdf>.

²⁸ Munazza, J.; L. Yun; M. Rafiq; M. Jabeen; M.A. Tahir. Scientometric analysis of library and information science journals 2003–2012 using Web of Science. // *International Information & Library Review*, 4, 3–4(2015), str. 78.

²⁹ *The Journal of Academic Librarianship*. Amsterdam: Elsevier : 2015 [citirano 2018-01.10]. Dostupno na: <https://www.sciencedirect.com/science/journal/00991333>.

Slika 3. Članci u časopisima prema broju autora

Broj jednoautorskih radova veći je u prva četiri desetljeća koje Bibliografija obuhvaća.

3.2. Članci u konferencijskim zbornicima

U većini znanstvenih disciplina i struka važnu ulogu imaju različiti oblici domaćih i međunarodnih sastanaka, simpozija i konferencija. Na njima se uči, donaj se za nove ideje i trendove, predstavljaju se vlastite ideje i rezultati, raspravlja se, stječu se nova poznanstva i širi društvena mreža. U nekim se disciplinama i strukama rezultati znanstvenih istraživanja i stručna iskustva predstavljena na takvim sastancima objavljuju u konferencijskim zbornicima. U području knjižničarstva i u informacijskim znanostima to je također često slučaj.

Bibliografija pokazuje da su u obuhvaćenom razdoblju od 65 godina teme visokoškolskog i specijalnog knjižničarstva u zbornicima bile zastupljene u ukupno 552 rada, što predstavlja 28 % uključenih bibliografskih jedinica. Iz prikazanih podataka vidljivo je da je u prvih 30 godina koje Bibliografija obuhvaća u svim zbornicima objavljeno samo 8 radova s područja visokoškolskog i specijalnog knjižničarstva. Broj radova u zbornicima počinje rasti nakon 2000. godine, što se podudara s održavanjem prvih Dana specijalnog knjižničarstva 1999. godine (od 2004. Dani specijalnih i visokoškolskih knjižnica).³⁰

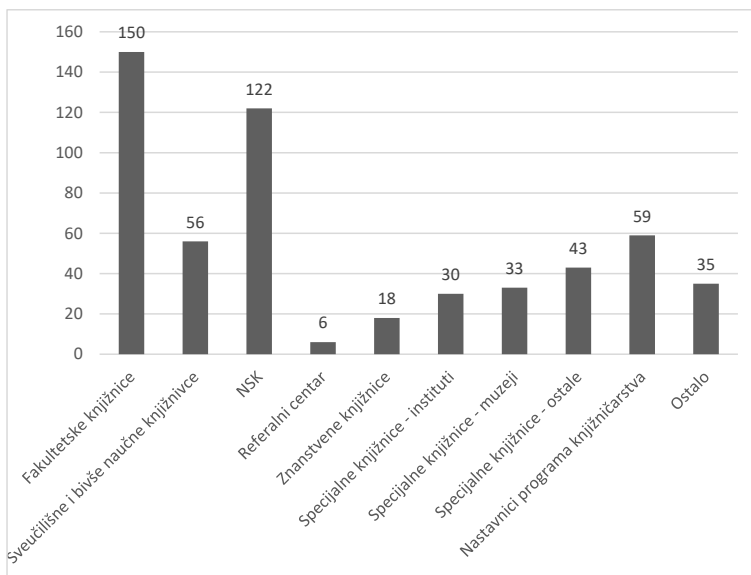
³⁰ Barbarić, A. Hrvatsko knjižničarsko društvo kao nakladnik zbornika radova sa znanstvenih i stručnih skupova. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 60, 1(2017), str. 41–42.

Tablica 2. Članci u konferencijskim zbornicima prema razdobljima objavljivanja

Razdoblje	Zbornici Dani specijalnih i visokoškolskih knjižnica	Zbornici skupština knjižničarskih društava	Ostali zbornici s područja knjižničarstva	Zbornici koji nisu s područja knjižničarstva	Ukupno
1950. – 1980.	0	6	0	2	8
1981. – 1990.	0	31	10	6	47
1991. – 2000.	0	1	68	4	73
2001. – 2010.	144	1	88	24	257
2011. – 2015.	92	0	43	32	167
Ukupno	236	39	209	68	552
Udio	43 %	7 %	38 %	12 %	100 %

Skoro polovica radova objavljena je u zbornicima *Dani specijalnih i visokoškolskih knjižnica* (236 ili 43 %). Nakon toga slijede ostali skupovi s područja knjižničarstva i informacijskih znanosti, među kojima treba izdvojiti skupove *Arhivi, knjižnice, muzeji, Slobodan pristup informacijama, LIDA* i *InFuture*, na kojima je predstavljeno, a zatim i objavljeno, oko 38 % svih konferencijskih radova. Ti rezultati sukladni su nalazima drugih autora po kojima knjižničari najčešće objavljuju u zbornicima, poglavito onima koji su rezultat nacionalnih konferencija.³¹ Oko 12 % radova objavljeno je u konferencijskim zbornicima drugih struka ili područja, gdje su knjižničari najčešće zastupljeni u sklopu zajednice stručnog/znanstvenog područja u kojem djeluju (tablica 2).

³¹ Kumar, B.R. Nav. dj., str. 33.

Slika 4. Radovi u konferencijskim zbornicima prema ustanovama

Autori iz visokoškolskih knjižnica zastupljeni su sa 150 radova ili s 27 %, NSK sa 122 rada ili 22 %, a specijalne knjižnice sa 106 radova ili 20 % (slika 4).

Distribucija broja autora slična je onoj u časopisima. Udio jednoautorskih radova iznosi 69 %, radova s dva autora 20 %, s tri 9 %, a s 4 i više autora 2 %. Treba napomenuti da se prema Pravilniku o načinu i uvjetima stjecanja zvanja u knjižničarskoj struci svakom autoru priznaje 100 % autorstva samo za radove u kojima sudjeluju do tri autora.³² To također može biti jedan od razloga za mali broj višeautorskih radova (4 i više).

3.3. Knjige, poglavlja u knjigama i prijevodi

Dio Bibliografije koji popisuje knjige, poglavlja u knjigama i prijevode sadržava 225 bibliografskih jedinica.

U ovoj kategoriji najzastupljenije su bibliografije koje su izdane kao samostalna djela (nešto više od 10 %). Slijede ih vodiči kroz knjižnice ili zbirke (oko 10 %). Pregled povijesti različitih knjižnica ili spomenice posvećene knjižnicama sudjeluju s oko 9 %. Neke su od njih višeautorske, pa su obrađene po poglavljima.³³ Različiti priručnici za korisnike ili knjižničare te priručnici i udžbenici za

³² Pravilnik. Nav. dj.

³³ Npr. Zbornik radova „Težakovi dani“ jest zbornik radova više autora, ali to nisu radovi s izlaganja na kongresnom skupu.

sveučilišnu nastavu prikazani su, ovisno o sadržaju, kao samostalna djela ili kao poglavlja. Njihov udio također je oko 9 %. Prijevoda su samo dva (smjernice).

Dvije spomenice posvećene uglednom hrvatskom knjižničaru i povjesničaru višeautorske su i bibliografski su obrađene po poglavljima. Isto se odnosi i na tri monografije tematski dijelom ili u potpunosti vezane uz područje visokoškolskog i specijalnog knjižničarstva (cjeloživotno učenje, hrvatski znanstveni časopisi, muzejsko elektroničko nakladništvo).

Pravih autorskih monografskih djela, pri čemu se misli na ekstenzivnu obradu jedne teme, najčešće od strane jednog autora, ima 24 (oko 10 %). Autori su im ugledni stručnjaci s područja knjižničarstva, a neki su od njih i sveučilišni nastavnici.

3.4. Doktorski radovi i znanstveni magistarski radovi

Doktorski radovi i znanstveni magistarski radovi po definiciji su izvorna znanstvena djela.³⁴ Popisuje ih posljednji dio Bibliografije i vrijedan su dokaz znanstvenog doprinosa autora s područja visokoškolskog i specijalnog knjižničarstva hrvatskom knjižničarstvu općenito.³⁵ Tih 147 znanstvenih magistarskih i doktorskih radnji nisu međutim samo dokaz pomnog promatranja i problematiziranja teorije i prakse visokoškolskoga i specijalnog knjižničarstva nego i dokaz ravnopravnog suodnosa s ostalim sudionicima znanstvenih procesa u matičnim ustanovama. O tome što stjecanje viših znanstvenih stupnjeva donosi knjižničarima, poglavito u visokoškolskim knjižnicama, raspravlja se više od dvadeset godina.³⁶ U našem akademskom okruženju ima primjera koji pokazuju da akademski knjižničari s najvišim znanstvenim stupnjem preuzimaju složene zadatke u izvođenju diplomskih i poslijediplomskih nastavnih programa.³⁷

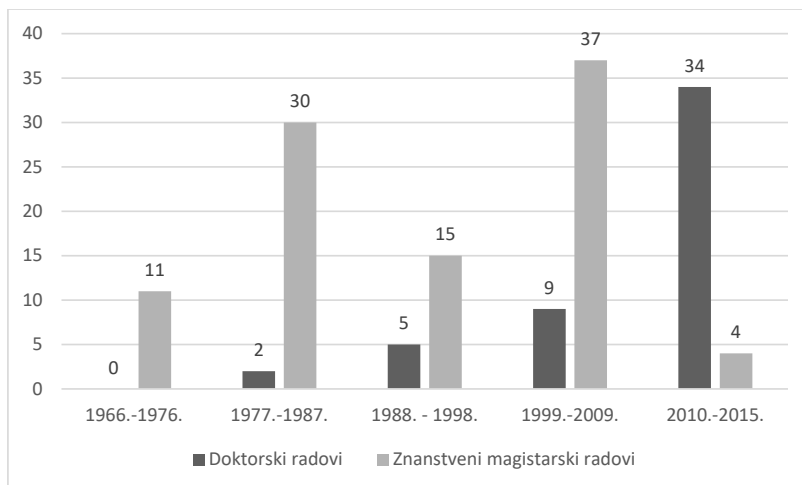
U toj skupini djela znanstveni magisteriji čine 66 % (97), a disertacije 34 % (50). Time se također pokazuju i snažne veze sa sveučilišnim nastavnicima knjižničarstva i informacijskih znanosti koji su u Bibliografiji zastupljeni ne samo radovima koji tematiziraju fenomene visokoškolskog i specijalnog knjižničarstva nego i svojim mentorstvima.

³⁴ Tkalec Verčić, A.; D. Sinčić Ćorić; N. Pološki Vokić. Priručnik za metodologiju istraživanja u društvenim djelatnostima. 2. izd. Zagreb: M.E.P., 2014. Str. 213–214.

³⁵ Usporedi intervju Jasne Kovačević u Jutarnjemu listu od 27. 1. 2018. u kojem se navodi da od 580 zaposlenih u Knjižnicama grada Zagreba samo dvoje zaposlenika ima akademski stupanj doktora znanosti.

³⁶ Smith, S. A review of arguments regarding faculty status and tenure for librarians. // All Student Publications 66 (2011). [citirano:2018-01-10]. Dostupno na: <https://scholarsarchive.byu.edu/studentpub/66>.

³⁷ Markulin, H.; L. Škorić; J. Petrak. Informacijska pismenost u visokoškolskom kurikulumu: sustavni pristup Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. // Čitalište 24(2014), str. 11–12.

Slika 5. Doktorski i znanstveni magistarski radovi prema razdobljima u kojima su obranjeni

Prve magistarske radnje obranjene su u okvirima sveučilišnog interdisciplinarnog poslijediplomskog studija bibliotekarstva, dokumentacije i informatike koji je prvi put organiziran 1961./62. pri Sveučilištu u Zagrebu. Pokrenuo ga je Božo Težak kao program Centra za studij bibliotekarstva, dokumentacije i informacijskih znanosti (CSBDIZ). Obrazlažući potrebu za pokretanjem postdiplomskog studija Težak je istaknuo: „Premda u cjelokupnom sistemu intelektualnog rada biblioteke, dokumentacija i informacione službe predstavljaju ključne točke, ipak u nas ne postoji sistematska izobrazba za odgovarajuće stručnjake: opće i specijalne bibliotekare, dokumentaliste, te informacione (...) radnike.“³⁸ Od 1966. do 1976. obranjeno je 11 magisterija, a od 1977. do 1987. njih 30.

Između 1989. i 1994. magisteriji znanosti stjecali su se najčešće pri Fakultetu organizacije i informatike Sveučilišta u Zagrebu ili na matičnim fakultetima. Na Filozofskom fakultetu u Zagrebu prvi je magisterij iz informacijskih znanosti obranjen 1994. godine.

Prva obranjena doktorska radnja došla je iz Referalnog centra i obranjena je 1986. na Univerzitetu u Beogradu. Obrađivala je komunikacijske značajke znanstvenih časopisa. Ovlašnicu za dodjelu doktorata znanosti iz polja informacijskih znanosti Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu dobio je u studenome 1990. godine. Akademske godine 1993./1994. današnji Odsjek za informacijske i komunikacijske znanosti pokreće poslijediplomski studij pod nazivom *Organizacija*

³⁸ Žugaj, M. Nav. dj., str. 153.

znanja i teorija kulturne baštine.³⁹ Od 1995. do 2015. godine, posljednje godine obuhvaćene Bibliografijom, na tome je fakultetu titulu doktora znanosti steklo 45 kandidata koji djeluju u području visokoškolskog i specijalnog knjižničarstva. Na Sveučilištu u Zadru doktoriralo ih je troje.⁴⁰

3.5. Tematska usmjerenost radova

Detaljna sadržajna analiza svake bibliografske jedinice koju Bibliografija popisuje bila bi opsežna i dugotrajna zadaća. U svrhu određivanja tematske usmjerenosti uključenih radova analizirani su stoga samo naslovi bibliografskih jedinica i predmetno kazalo koje prati Bibliografiju. Barbarić i suradnice⁴¹ napominju da se iz analize bibliografskih kazala može „ponešto iščitati“ o sadržaju dokumenta, ali da su ona prije svega namijenjena identifikaciji i pronalaženju dokumenata. Naslovi pak članaka i/ili drugih radova trebali bi točno opisivati sadržaj i priopćiti glavni predmet nekog rada, ali to nije uvijek slučaj.⁴² U ovoj su analizi, uvažavajući ta ograničenja, bibliografske jedinice samo grupirane i naznačen je njihov tematski okvir. Pritom je korištena prilagođena klasifikacijska shema Järvelina i Vakkarija⁴³, odnosno Barbarić i suradnica.⁴⁴

Radovi su podijeljeni na osam tematskih cjelina koje su prikazane u tablici 3.

Tablica 3. Tematske cjeline u koje su raspodijeljene bibliografske jedinice

Oznaka teme	Opis teme	Obuhvat
T1	Knjižničarstvo	Visokoškolsko i specijalno knjižničarstvo općenito, strateška partnerstva, zagovaranje knjižnica, etika, marketing, vrednovanje kvalitete, suradnja

³⁹ Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet. Odsjek za informacijske i komunikacijske znanosti. Doktorske disertacije obranjene na Odsjeku za informacijske i komunikacijske znanosti. Dostupno na: <http://inf.ffzg.unizg.hr/index.php/hr/studij/poslijediplomski-doktorski-studij/o-studiju-2/o-studiju>. [citirano 2018-01-27].

⁴⁰ Razvoj informacijskih znanosti u Hrvatskoj na temelju korpusa doktorskih disertacija obranjenih na hrvatskim sveučilištima u prvom je dijelu svoje doktorske disertacije analizirala Đ. Pečarić.

⁴¹ Barbarić, A. Nav. dj., str. 2.

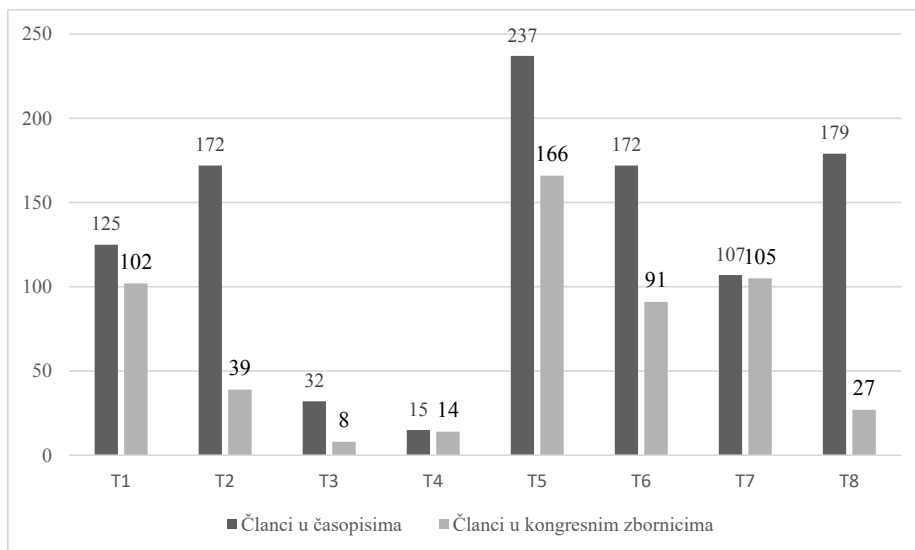
⁴² Buxton, A. B.; A.J. Meadows. The variation in the information content of titles of research papers with time and discipline. // *Journal of Documentation* 33,1(1977), str. 52.

⁴³ Järvelin, K.; P. Vakkari. The evolution of library and information science : 1965–1985 : a content analysis of journal articles. // *Information Processing and Management* 29, 1(1993), 129–144. Ovdje treba napomenuti da su oba autora, zajedno s Ottom Toumaalom, sudjelovala u metodološki istovrsnom istraživanju koje je obuhvatilo razdoblje od 1965. do 2005., a objavljeno je u *Journal of the Association for Information Science and Technology* iz 2014 (citirano kasnije u radu).

⁴⁴ Barbarić, A. Nav. dj., str. 7.

Oznaka teme	Opis teme	Obuhvat
T2	Povijest knjižnica	Povijesni razvoj i/ili opis sadašnjeg stanja jedne ili više knjižnica
T3	Nakladništvo, tiskarstvo i povijest knjige	Znanstveno nakladništvo, poglavito znanstvenih i stručnih časopisa
T4	Obrazovanje	Akademsko i stalno stručno usavršavanje
T5	Knjižnične i informacijske službe	Istraživanja korisnika (uključujući obrazovanje korisnika), istraživanja fonda (nabava građe, obvezni primjerak, darovna građa, zbirke unutar fonda pojedine knjižnice, cirkulacija, međuknjižnična posudba), upravljanje
T6	Obrada građe i informacija	Katalogizacija, klasifikacija, indeksiranje, katalozi, baze podataka, bibliografije
T7	Traženje informacija	Informacijski izvori, korištenje informacija
T8	Znanstvena komunikacija	Znanstveni časopisi, bibliometrijske analize

Članci objavljeni u časopisima dominantno se okupljaju oko pet tema (slika 5).

Slika 5. Usporedba tematske orijentacije članaka u časopisima i konferencijskim zbornicima

Najviše ih je (23 %) objavljeno na temu knjižničnih službi i usluga (analiza fondova i korisnika), a slijede povijest knjižnica (17 %), obradba građe i informacija (17 %) te analiza znanstvene komunikacije (17 %). Najmanje radova objavljeno je na temu obrazovanja i stalnog stručnog usavršavanja (1 %). Analiza radova u konferencijskim zbornicima pokazuje sličnu distribuciju (slika 5). Još je veća zastupljenost radova o knjižničnim službama i uslugama (30 %), ali je znatno manja zastupljenost radova o znanstvenoj komunikaciji (5 %), odnosno povijesnim aspektima razvoja pojedinih knjižnica (7 %).

Kronološka analiza zastupljenosti pojedinih tema daje vjerodostojan uvid u razvoj našeg visokoškolskog i specijalnog knjižničarstva, odnosno u probleme koji su dominirali pojedinim razdobljima. Do 1980. godine najčešće su bile zastupljene teme iz povijesti knjižnica (T2) i o knjižničarstvu općenito (T1). U razdoblju između 1981. i 1990. dominirale su teme iz znanstvene komunikacije (T8), područja knjižničnih službi i usluga (T5) te obrade građe i informacija (T6). Sljedeće desetljeće to su bile teme iz skupina knjižnične službe i usluge (T5), obrada građe i informacija (T6) te znanstvena komunikacija (T8). Tijekom posljednjih petnaestak godina dominiraju teme koje se odnose na knjižnične službe i usluge (T5), obradu građe i informacija (T6), traženje informacija (T7) i znanstvenu komunikaciju (T8) (tablica 4). Tuomaala i suradnici u već spomenutom istraživanju pokazuju da se u analiziranim časopisnim člancima s područja knjižničarstva i informacijskih znanosti, objavljenim u razdoblju od 1965. do 2005., povećao broj istraživanja znanstvene komunikacije i traženja informacija, dok se istodobno smanjio interes za istraživanje knjižničnih službi i usluga.⁴⁵ Potonje međutim tematski dominira ukupnom produkcijom članaka obuhvaćenih Bibliografijom iako je povećan broj članaka koji problematizira teme traženja informacija i znanstvene komunikacije (tablica 4).

Tablica 4. Članci u časopisima prema zastupljenim temama i vremenu objavljivanja

Teme	T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8
1950. – 1980.	43	60	6	2	27	14	3	13
1981. – 1990.	14	19	3	1	37	31	12	50
1991. – 2000.	20	41	1	6	46	41	20	37
2001. – 2010.	19	37	13	3	61	47	37	53
2011. – 2015.	29	15	9	3	66	39	35	26
UKUPNO	125	172	32	15	237	172	107	179
Udio	12 %	17 %	3 %	1 %	23 %	17 %	10 %	17 %

⁴⁵ Tuomaala, O.; K. Jarvelin; P. Vakkari. Evolution of library and information science, 1965-2005: content analysis of journal articles. // Journal of the Association for Information Science and Technology 65, 7(2014), 1446-1462.

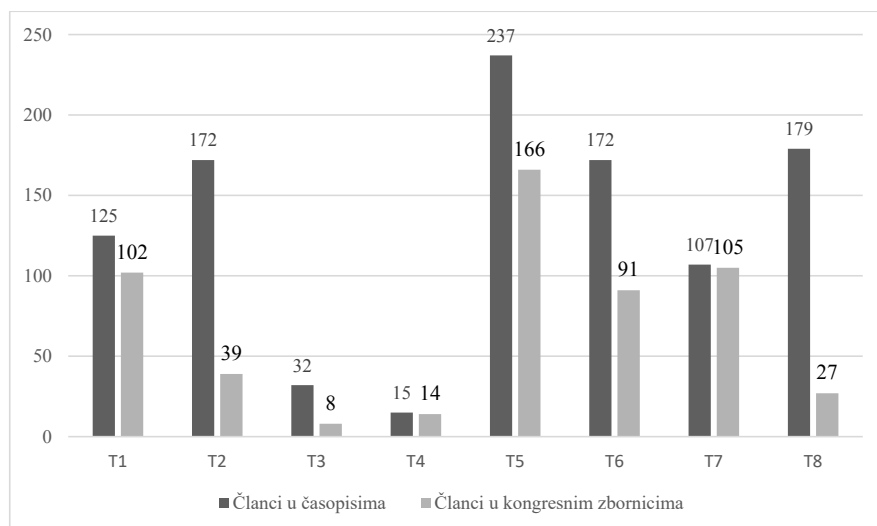
Sadržaj radova u zbornicima diktiraju teme konferencija te se rezultati analize moraju postaviti u kontekst iz kojeg su proizašli (tablica 5). Kronološki gledano, posljednja se dva desetljeća u konferencijskim zbornicima povećava zastupljenost tema s područja knjižničarstva općenito (T1), knjižničnih službi i usluga (T5) te traženja informacija (T7) (tablica 5).

Tablica 5. Članci u zbornicima prema zastupljenim temama i vremenu objavljivanja

Teme	T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8
1950. – 1980.	7	6	0	0	0	0	0	1
1981. – 1990.	15	5	0	1	17	5	2	1
1991. – 2000.	8	4	0	1	14	35	8	3
2001. – 2010.	46	14	3	8	71	41	58	9
2011. – 2015.	26	10	5	4	64	10	37	13
UKUPNO	102	39	8	14	166	91	105	27
Udio	19 %	7 %	1 %	3 %	30 %	16 %	19 %	5 %

Prema podacima objavljenim u srpnju 2015. na Odsjeku za informacijske i komunikacijske znanosti Filozofskog fakulteta u Zagrebu obranjeno sveukupno je 156 doktorskih radova. Najviše ih je bilo u grani informacijskih sustava (53, odnosno 40 %), komunikologije (22, odnosno 16 %), informatologije (21, odnosno 16 %), knjižničarstva (20, odnosno 15 %), muzeologije (9, odnosno 7 %) te arhivistike i dokumentalistike (8, odnosno 6 %), dok je iz leksikografije i enciklopedistike obranjen samo jedan doktorski rad.⁴⁶ Od ukupno 50 doktorskih radova u ovoj bibliografiji, njih 47 obranjeno je na tom odsjeku. Kad bi se na njihov sadržaj primijenila shema iz tablice 3, tada bi u strukturi doktorskih radova najviše (26 %) pripadalo području istraživanja znanstvene komunikacije, analizi informacijskih izvora i njihova korištenja (24 %) te obradi informacija (22 %).

⁴⁶ Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet. Odsjek za informacijske i komunikacijske znanosti. Doktorske disertacije obranjene na Odsjeku za informacijske i komunikacijske znanosti. Ažurirano 21. srpnja 2015. [citirano 2018-01-27]. Dostupno na: <http://inf.ffzg.unizg.hr/index.php/hr/studij/poslijediplomski-doktorski-studij/doktorske-disertacije>.

Slika 6. Tematska distribucija doktorskih i magistarskih radova

Distribucija tema znanstvenih magistarskih radova donekle se razlikuje, jer se razvojem i poviješću knjižnica bavi 20 % magisterija, a 20 % analizom knjižničnih službi i usluga. Za razliku od doktorata, značajno manji broj znanstvenih magisterija obrađuje teme informacijskih izvora i njihova korištenja (slika 6).

4. Ograničenja analize

Određena ograničenja analize Bibliografije proizlaze kako iz naravi samog izvora tako i iz načina provođenja sadržajne analize.

U predgovoru Bibliografiji navodi se da su sastavljačice imale teškoća u identifikaciji radova i izvora objavljenih u inozemnim časopisima i zbornicima te da je Bibliografija u tom dijelu vjerojatno nepotpuna. Iz tog razloga i neke tvrdnje iznesene u ovom članku (primjerice o objavljivanju u inozemnim izvorima) treba uzeti s oprezom.

Sadržajna analiza radova nije obuhvatila njihove metodološke aspekte niti je dubinski identificirala sadržajna obilježja. Nazvana je stoga okvirnom, odnosno orijentacijskom, jer je omogućila grupiranje i razvrstavanje radova u zadane tematske skupine.

5. Zaključci

Analiza publicističke aktivnosti u području hrvatskoga visokoškolskoga i specijalnoga knjižničarstva tijekom razdoblja dugog 65 godina pokazuje osobitosti koje taj segment knjižničarstva dijeli s ostalim vrstama knjižnica, ali i po kojima se izdvaja. Osnovni kvantitativni pokazatelji govore da se ona pretežno odvijala uz pomoć domaćih stručnih časopisa te konferencijskih zbornika, što je zajednička karakteristika svih hrvatskih knjižnica. Međutim ono po čemu se visokoškolsko i specijalno knjižničarstvo razlikuju jest udio članaka koji su objavljeni u časopisima koji pripadaju drugim znanstvenim i/ili stručnim područjima. Velik broj radova (29 %) objavljen je naime u specijaliziranim časopisima koji ne pripadaju polju informacijskih i komunikacijskih znanosti, nego drugim znanstvenim područjima. To su područja u kojima djeluju pojedine visokoškolske i/ili specijalne knjižnice, primjerice prirodne znanosti, medicinske znanosti i sl. Je li to karakteristika za tu vrstu knjižnica i u ostalim usporedivim zemljama, trebalo bi dodatno ispitati. Publicistička aktivnost neprekidno raste od 1980-ih, ali je taj rast posebno vidljiv u posljednjem desetljeću. Jesu li tomu razlog uvjeti za stručno napredovanje i/ili povećana osviještenost o važnosti objavljivanja i dijeljenja znanja, također je predmet dodatnoga ispitivanja. Potreba za cjeloživotnim učenjem inherentna je visokoškolskim i specijalnim knjižničarima zbog neprekidne promjenjivosti informacijskoga okruženja u kojem djeluju. Ova analiza pokazuje međutim i to da je formalno obrazovanje treće razine, ono poslijediplomsko, značajno zastupljeno u skupini autora u području visokoškolskoga i specijalnoga knjižničarstva i da se ono očituje obranjenim magistarskim i doktorskim radnjama. U tom je obliku ostvaren i najveći znanstveni doprinos teoriji i praksi visokoškolskoga i specijalnoga knjižničarstva, prepoznat i posebno izdvojen u ukupnoj hrvatskoj knjižničarskoj zajednici.

Sadržajna analiza radova uključenih u Bibliografiju na razini naslova i predmetnoga kazala dala je naznake njihova tematskoga okvira i omogućila razvrstavanje radova po tematskim skupinama. Time je stvorena podloga za daljnja istraživanja kako metodološke osnovice objavljenih radova tako i njihove dubinske sadržajne analize.

Sve u svemu, Bibliografija radova s područja hrvatskoga visokoškolskoga i specijalnoga knjižničarstva 1950. – 2015. i prikazani rezultati kvantitativne i tematske analize mogu biti polazište za daljnje istraživanje publicističkih karakteristika tog segmenta hrvatskoga knjižničarstva i usporedbe s dostupnim analizama iz drugih i/ili istovrsnih knjižničarskih zajednica.

LITERATURA

- Barbarić, A. Hrvatsko knjižničarsko društvo kao nakladnik zbornika radova sa znanstvenih i stručnih skupova. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 60, 1(2017), 23–46.
- Barbarić, A.; I. Hebrang Grgić; A. Horvat. Metodološki i sadržajni aspekti znanstveno istraživačkih radova objavljenih u Vjesniku bibliotekara Hrvatske od 1998. do 2006. godine. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 54, 4(2009), 1–14.
- Bornmann L.; R. Mutz. Growth rates of modern science: A bibliometric analysis based on the number of publications and cited references. // Journal of the Association for Information Science and Technology 66, 11(2015), 2215–2222.
- Buxton A. B; A. J. Meadows. The variation in the information content of titles of research papers with time and discipline. // Journal of Documentation 33, 1(1977), 46–52.
- Co-authorship in humanities and social sciences: a global view. Oxford : Taylor and Francis, 2017 [citirano 2018-01-27]. Dostupno na: <http://authorservices.taylorandfrancis.com/wp-content/uploads/2017/09/Coauthorship-white-paper.pdf>.
- Crumley, E; D. Koufogiannakis. Developing evidence-based librarianship: practical steps for implementation. // Health Information and Libraries Journal 19, 2(2002), 61–70.
- Dimitroff, A. Research knowledge and activities of special librarians: results of a survey. // Special Libraries 87, 1(1996), 1–9.
- Hahn, B. T.; P. T. Jaeger. From practice to publication: a path for academic library professionals. // College & Research Libraries News 74, 5(2013), 238–242.
- Hoffmann K; S. Berg; D. Koufogiannakis. Understanding factors that encourage research productivity for academic librarians. [citirano 2018-03-25]. Dostupno na: <https://journals.library.ualberta.ca/ebliip/index.php/EBLIP/article/view/29319/21453>.
- Horvat, A. Profesionalizacija bibliotekarskoga zanimanja. [citirano 2018-01-15]. Dostupno na: <http://dzs.ffzg.unizg.hr/text/horvat1.htm>.
- Järvelin, K.; P. Vakkari. The evolution of library and information science : 1965-1985 : a content analysis of journal articles. // Information processing and management 29, 1(1993), 129–144.
- Johnson, M. I. Writing for the profession: an editor's perspective. // IFLA Journal 30, 4(2004), 319–322.
- Kumar, B. R. Research activities of library and information science professionals in Indian higher educational institutions: competencies, support and engagements. // DESIDOC Journal of Library & Information Technology 37, 1(2017), 30–37.
- Machala, D. Uklopljeno knjižničarstvo: model knjižničarske djelatnosti novog vremena // Revija Knjižnica 60, 1(2016), 113–133.

- Majstorović, Z.; J. Leščić. Bibliografija radova s područja hrvatskoga visokoškolskoga i specijalnoga knjižničarstva: 1950.-2015. Zagreb: Nacionalna i sveučilišna knjižnica, 2017.
- Markulin, H.; L. Škorić; J. Petrak. Informacijska pismenost u visokoškolskom kurikulumu: sustavni pristup Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. // Čitalište 24(2014), 9–15.
- Martek, A. Znanja i vještine knjižničara u specijalnim arhivskim knjižnicama na primjeru knjižnice Hrvatskog državnog arhiva. // Arhivski vjesnik 52, 1(2009), 171–182.
- Miller, H. The once and future library: research summary. 2010 [citirano: 2018-01-15]. Dostupno na: https://www.hermanmiller.com/content/dam/hermanmiller/documents/research_summaries/wp_Once_and_Future_Library.pdf.
- Munazza, J.; L. Yun; M. Rafiq; M. Jabeen; M.A. Tahir. Scientometric analysis of library and information science journals 2003–2012 using Web of Science. // International Information & Library Review 4, 3–4 (2015), 71–82.
- Pečarić, Đ. Razvoj informacijskih znanosti u Hrvatskoj: bibliometrijska analiza doktorskih disertacija iz informacijskih znanosti 1978. –2007.: doktorska disertacija. Zagreb: Filozofski fakultet, 2010.
- Pravilnik o uvjetima i načinu stjecanja stručnih zvanja u knjižničarskoj struci. // Narodne novine 28, 584(2011) [citirano 2018-01-26]. Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2011_03_28_584.html.
- Ross L.; P. Sennyey. The library is dead, long live the library! The practice of academic librarianship and the digital revolution. // Journal of the Academic Librarianship 34, 2(2008), 145–152.
- Ryan R. M.; E. L. Deci. Intrinsic and extrinsic motivations: classic definitions and new directions. // Contemporary Educational Psychology 25,1(2000), 54–67.
- Salatić, B. Fakultetske knjižnice u RH : prijedlozi za Strategiju razvoja fakultetskog knjižničarstva s osobitim osvrtom na djelatnike. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 56, 1–2(2013), 137–152.
- Smith, S. A review of arguments regarding faculty status and tenure for librarians. // All Student Publications 66 (2011). [citirano:2018-01-10]. Dostupno na: <https://scholar-sarchive.byu.edu/studentpub/66>.
- Središnji državni portal. Bolonjski proces [citirano 2018-03-25]. Dostupno na: <https://gov.hr/moja-uprava/obrazovanje/visoko-obrazovanje/bolonjski-proces/227>.
- Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet. Odsjek za informacijske i komunikacijske znanosti. Doktorske disertacije obranjene na Odsjeku za informacijske i komunikacijske znanosti. Ažurirano 21. srpnja 2015. [citirano 2018-01-27]. Dostupno na: <http://inf.ffzg.unizg.hr/index.php/hr/studij/poslijediplomski-doktorski-studij/doktorske-disertacije>.

- Tkalec Verčić A.; D. Sinčić Ćorić; N. Pološki Vokić. Priručnik za metodologiju istraživanja u društvenim djelatnostima. 2. izd. Zagreb : M.E.P., 2014.
- Townley, C. T. Knowledge management and academic libraries. // *College & Research Libraries* 62, 1(2001), 44–55.
- Tuomaala O.; K. Jarvelin; P. Vakkari. Evolution of Library and information science, 1965-2005: content analysis of journal articles. // *Journal of the Association for Information Science and Technology* 85, 7(2014), 1446–1462.
- Verzosa, A. M. Research in librarianship: challenges, competencies, and strategies. // *PLAI-STRLC Seminar-Workshop on Research in Librarianship, Laguna (Philippines)*, 9–10 October 2007. [citirano 2018-01-18]. Dostupno na: <http://eprints.rclis.org/11227/>.
- Zakon o knjižnicama. // *Narodne novine* 105, 1616(1997). [citirano: 2018-11-01]. Dostupno na: http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/1997_10_105_1616.html.
- Žugaj, M. Doprinos prof. dr. Bože Težaka razvoju informatike u Hrvatskoj. // *Radovi Zavoda za znanstveni rad HAZU Varaždin*, 4–5(1990–1991), 145–162.